

Van groeikern naar complete stad

Tot voor kort werd de ontwikkeling van de groeikern Almere grotendeels bepaald door het rijk. In de jaren negentig is het beleid omgeslagen. Almere streeft ernaar een complete, onafhankelijke stad te worden waar alles mogelijk is. Het creëren van meer stedelijkheid vormt hierbij een belangrijke doelstelling. In dit artikel wordt ingegaan op de vraag hoe de gemeente Almere dit denkt te gaan bereiken.

KIM VAN LEEUWEN

De geschiedenis van Almere is bijzonder in vergelijking met andere steden in Nederland. In de eerste plaats heeft het een korte geschiedenis die pas begint in de jaren vijftig. Daarnaast is het bestaan van Almere grotendeels te danken aan het beleid van de rijksoverheid. Het groeikernenbeleid uit de Tweede Nota Ruimtelijke Ordening uit 1966 heeft geleid tot het besluit een nieuwe stad te bouwen in het zuidelijk deel van Flevoland. Het hoofddoel van deze stad was de opvang van woningzoekenden Amsterdam in een suburbaan woonmilieu. Op deze manier zou de ongebreidelde suburbanisatie in banen geleid worden.

De ontwikkeling van Almere verliep voorspoedig. In november 1976 kwamen de eerste inwoners en acht jaar later, toen Almere officieel een gemeente werd, telde de groeikern al bijna 40.000 inwoners. In 1996 kwam voor Almere een einde aan de groeikernperiode. Hoewel er nog veel woningen gebouwd zullen worden, is de rol van Almere in de regio sterk veranderd: Almere is niet langer 'in dienst' van de gemeente Amsterdam. Het huidige imago van Almere als zogenaamde slaapstad dient door een vergroting van het stedelijk karakter te verdwijnen. De vraag is alleen: wat is stedelijkheid en in hoeverre dragen de plannen van de gemeente daaraan bij?

Stedelijkheid

Op de vraag wat stedelijkheid is, kan geen eenvoudig antwoord worden gegeven. Er zijn vier aspecten die op de stedelijkheid van invloed zijn: ruimtelijke, sociale, economische en culturele aspecten. De ruimtelijke aspecten hebben betrekking op de fysieke ruimte. Dat wil zeggen gebouwen, pleinen en groen. Hoe de ruimte is ingericht, is in belangrijke mate bepalend voor de stedelijke uitstraling van een stad. Vaak wordt hierbij gedacht aan de mate waarin een stad beschikt over hoogbouw. Stedelijkheid in ruimtelijk opzicht wordt echter ook bepaald door de mate van variatie, compactheid van de bebouwing en de hoeveelheid aanwezige openbare ruimte. De sociale aspecten hebben daarentegen betrekking op de bevolkingsopbouw en de mogelijkheden die er zijn voor menselijke contacten en uitwisseling van ideeën. De economische aspecten geven aan in hoeverre een stad zelfvoorzienend is en haar eigen bevolking werk kan bieden. Hoe meer mogelijkheden de bewoner heeft in de keuze van voorzieningen en werk des te groter het stedelijke karakter. Dat wil niet zeggen dat iedere stad elke voorziening ruimschoots in huis dient te hebben. De meeste steden zijn gespecialiseerd in een bepaalde sector. Amsterdam is in dit kader meer een dienstverlenend en financieel georiënteerde stad, terwijl Rotterdam zich meer toelegt op havenactiviteiten en aanverwante diensten. De culturele aspecten, tenslotte, bestaan uit passieve elementen (de gebouwde omgeving) en actieve elementen (de cultuur die beoefend wordt). De mate waarin de plaatselijke bevolking in staat is om in eigen stad een voorstelling te bezoeken of zelf deel te nemen aan culturele activiteiten is een indicatie voor de stedelijkheid.

De vier aspecten zijn sterk met elkaar verweven en kunnen dus niet los van elkaar worden gezien. Een nieuwe stedelijke ontwikkeling kan een verandering teweeg brengen in zowel de ruimte als de sociale situatie in een stad. Bovendien kan een toename van het aantal culturele voorzieningen een toename van de werkgelegenheid tot gevolg hebben.

De drooglegging van de IJsselmeerpolders (Bron: auteur).

Almere nu

Almere is een jonge, snel groeiende stad. Dit jaar bestaat de stad vijfentwintig jaar en telt inmiddels 150.000 inwoners. De stad is opgebouwd volgens een policentrisch principe; er is sprake van meerdere, min of meer zelfstandige kernen. Hierdoor wordt de nabijheid van groen verzekerd. Daarnaast wordt een grote mate van flexibiliteit bereikt doordat per kern ingespeeld kan worden op actuele ontwikkelingen. Door deze policentrische opbouw bestaat het huidige Almere uit drie afzonderlijke stadsdelen: Almere-Haven, Almere-Stad en Almere-Buiten.

Almere bestaat overwegend uit laagbouw woningen voor gezinnen. Daarnaast is de opzet van de woonwijken ruim en is in iedere wijk een grote hoeveelheid groen aanwezig. Iedere kern beschikt over een eigen winkelcentrum. In Almere-Stad is het hoofdwinkelcentrum gevestigd. Naast winkelvoorzieningen beschikt Almere over een uitgebreid stelsel van gezondheidscentra. De werkgelegenheid is beperkt in verhouding tot de bevolkingsomvang, omdat bedrijven zich doorgaans moeilijker laten verplaatsen dan bewoners. Het wordt echter niet wenselijk geacht dat de economische ontwikkeling achterblijft.

Wanneer Almere beoordeeld wordt op de kenmerken van stedelijkheid, blijkt dat een aantal essentiële aspecten nog verdere aandacht behoeven. Met name de bevolkingsopbouw en de economische ontwikkeling dienen speerpunten van beleid te zijn bij de gemeente Almere. De bevolking bestaat grotendeels uit gezinnen. Het aandeel alleenstaanden, studenten en tweeverdieners zonder kinderen is relatief laag. Hierdoor ontstaat een eenzijdige vraag naar voorzieningen. Stedelijkheid kenmerkt zich echter juist door een gevarieerd aanbod.

In sociaal opzicht is het van belang dat

meerdere bevolkingsgroepen zich thuis kunnen voelen in een stad. Een grote stap in de juiste richting is het vergroten van de diversiteit in het woningaanbod. Hierdoor worden ook andere bevolkingsgroepen dan de huidige aantrokken. Dit zorgt wederom voor draagvlak voor andere voorzieningen. Een dergelijk sneeuwbaaleffect levert een positieve bijdrage aan het stedelijke karakter van Almere. Daarnaast is het van belang actief beleid te voeren ter stimulering van de economische ontwikkeling in Almere. Zowel kwantitatief als kwalitatief is economische groei wenselijk. De werkgelegenheid is in verhouding tot de bevolkingsomvang ver onder de maat, waardoor dagelijks sprake is van een aanzienlijke forensenstroom. Daarnaast is de werkgelegenheid in een aantal sectoren extra laag, bijvoorbeeld in de horeca.

Complete stad

De gemeente Almere is in de jaren negentig getransformeerd tot een zelfstandige, ambitieuze gemeente die niet langer in dienst staat van het rijk. Na de beëindiging van de groeikernstatus halverwege de jaren negentig is de gemeente een nieuwe weg ingeslagen die van de voormalige groeikern een complete stad moeten maken. De huidige plannen en nota's van de gemeente spelen in op bovengenoemde problematiek en moeten zorgen voor een ware metamorfose van de stad. De plannen voor het vernieuwde stadscentrum trekken landelijk veruit de meeste aandacht. Er wordt niet alleen geïnvesteerd in het winkelbestand, maar ook in de bouw van kantoren, cafés, restaurants, een schouwburg en discotheken. Daarnaast speelt de vernieuwende architectuur een grote rol. Door middel van een gebogen maaiveld wordt het winkelend publiek gescheiden van de drukke verkeersstromen. De schouwburg en een museum staan deels in het water. Het nieuwe stadscentrum zal een positieve bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van de stad. Kwantitatief gezien zal de werkgelegenheid aanzienlijk groeien. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de sterke groei van de, tot op heden onderontwikkelde, horecasector in het nieuwe stadscentrum. Ook visueel gezien zullen grote veranderingen waarneembaar zijn. De gebouwen in het nieuwe stadscentrum bereiken voor Almeerse

begrippen aanzienlijke hoogtes. Hierdoor ontstaat een skyline bestaande uit wohntorens en kantoren met een maximale hoogte van 68 meter. De bouw van appartementen zorgt bovendien voor een gevarieerder woningaanbod in Almere. De mentaliteitsverandering van de gemeente Almere wordt met de ontwikkeling van dit stadscentrum goed duidelijk. De gemeente zet in op meerdere functies tegelijk, zoals wonen, winkelen, uitgaan en werken, waardoor een positieve bijdrage geleverd wordt aan het stedelijke karakter van de stad.

De vernieuwde grote markt (Bron: auteur).

Almere-Poort

Almere-Poort is het eerste stadsdeel dat zelfstandig ontwikkeld wordt door de gemeente Almere. De andere stadsdelen, Almere-Haven, Almere-Stad en Almere-Buiten, werden ontworpen door de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (RIJP). In het nieuwe stadsdeel is de stedenbouwkundige opbouw en invulling beduidend anders. Almere-Poort is vanuit Amsterdams perspectief letterlijk de 'poort' van Almere. Als visitekaartje van Almere wordt daarom het sport- en 'leisure'-centrum Omniworld gerealiseerd, bestaande uit een voetbalstadion met 11.000 zitplaatsen, een topsporthal, een drafbaan, een zwembad, een racketcentrum, een hotel- en congrescentrum en de bijbehorende winkels en horeca. Daarnaast is veel ruimte gereserveerd voor woningen, kantoren en bedrijventerreinen. De ontwikkeling van Almere-Poort zal omstreeks 2001 starten.

Ook de ontwikkeling van dit stadsdeel levert een positieve bijdrage aan het stedelijke karakter van Almere. Net als in het nieuwe stadscentrum is ook hier sprake van een hoge bebouwingsdichtheid en een gevarieerde functie-indeling. De aanleg van het sport- en leisurecentrum levert bovendien een bijdrage aan de werkgelegenheid in sectoren

die tot nu toe in Almere achter zijn gebleven. Deze cultuuromslag is typerend voor het beleid van de gemeente van de afgelopen jaren waarin getracht wordt van Almere een complete stad te maken. In de 'Ruimtelijke Ontwikkelingsstrategie 2015' doet Almere een aantal principe-uitspraken die bepalend zijn voor de verdere ontwikkeling van de stad in de toekomst. Naast de plannen voor het nieuwe stadshart en Almere-Poort dient het groene imago van Almere, met ruimte, natuur en recreatie, te worden versterkt. Dit is belangrijk aangezien groen een van de sterke punten is van Almere en de concurrentiepositie versterkt.

Hoewel de plannen op dit moment nog grotendeels uitgevoerd moeten worden, is nu reeds duidelijk dat de stad een metamorfose zal ondergaan. Tot op heden is de stad nog hoofdzakelijk een woonstad met een dorps karakter. Dit gaat in de toekomst aanzienlijk veranderen. De gemeente zet in haar huidige beleid in op meerdere fronten waardoor ook onderontwikkelde sectoren tot bloei beginnen te komen en een positieve bijdrage kunnen leveren aan het stedelijke karakter van de stad. Met name de laatste jaren is de beleidsomslag in de stad zichtbaar geworden. Hier en daar schieten kantoren en bedrijven als paddestoelen uit de grond. Gebieden die jarenlang braak hebben gelegen zijn in zeer korte tijd volgebouwd. Bovendien houdt de gemeente haar pioniersimago hoog door nieuwe wegen in te slaan: bouwen in het water en een gebogen maaiveld in het stadscentrum en een compleet sport- en leisuregebied in Almere-Poort. De toekomst lijkt gunstig voor Almere. De reclame-slogan is daarom misschien toch niet zo vreemd: het kan in Almere!

Kim van Leeuwen studeerde planologie. Dit artikel is gebaseerd op haar afstudeerscriptie 'Van groeikern naar complete stad'.